

„A Point de Vue nevű francia hetilap február 12-i száma Károlyi Mihály követ fényképével díszített rövid közleményt hozott, amelyben az az állítás foglaltatik, hogy Károlyi követ a francia külügyminisztériumban személyesen eljárt egy olyan vonat elindítása érdekében, mely vonattal azután Budapestről Párizsba 270 magyar érkezett volna hamis iratokkal. A cikk szerint Károlyi követet azért rendelték volna haza sürgősen 48 órai határidővel, mert a francia belügyi hatóságok felfedezték a csalást.” Károlyi Mihály megbízta Joe Nordmannt, a követség ügyvédjét, „hogy a helyesbítési eljárást és az esetleges pert a Point de Vue című hetilappal szemben megindítsa”. Gyomai sajtóattasé pedig a Quai sajtóosztálya vezetőjénél tiltakozott, aki intézkedést ígért.

Erős február 13-án megjelent Chauvelnél, a Quai főtitkáránál, hogy bejelentse neki Károlyi visszatérését, egyben nála is tiltakozott. „Károlyi követ visszatérésére vonatkozó bejelentésemet M. Chauvel azzal vette tudomásul, hogy ő sohasem adott hitelt azoknak az újságírókörökben elterjedt híreknek, hogy Károlyi követ nem tér vissza Párizsba.” Bár „hallott olyan kombinációkat, amelyek szerint Károlyi Mihály a közeljövőben a londoni magyar követség élére kerülne”. Erős cáfolta ezt a hírt.

Jelentésében Erős megjegyzi még, hogy február 13-án a *Franc-Tireur* és az *Ordre* elég éles hangon tiltakozott a lengyel, magyar és más demokratikus szervezetek zaklatása ellen. (*MOL XIX-1-j 8. doboz 5/e*)

² Szó szerint: „tudomásul szolgál” (francia).

469. KÁROLYI MIHÁLY MOLNÁR ERIKHEZ

(Párizs, 1948. május 15.)

Tisztelt Miniszter Úr,

Kedves Barátom,

Genfből való visszaérkezésem után rengeteg munka várt rám, s éppen ezért nem tudtam elkészülni valamennyi jelentéssel. Nemcsak sok anyag halmozódott fel, de éppen most az események is beütöttek, s rögtön megérkezésem után sok találkozót kellett lebonyolítanom, hogy megfelelően informáltassam magam. Ezenkívül munkatársaim is túl vannak terhelve. Hiába, kevesen vagyunk. Erről Sebestyén követ is meggyőződhetett. Éppen ezért genfi tapasztalataimról szóló jelentésemet is csak a legközelebbi futárral küldöm. Ennek a jelentésnek a megírására különben Rákosi külön levélben kért, úgyhogy légy szíves majd neki is megmutatni.

Most csak néhány fontos, bizalmas adatot közlök.

1. Mellékelten küldöm a Fédération Syndicale Mondiale egyik főtisztviselőjétől kapott bizalmas okmányt, amely az amerikai szakszervezeti emberek és a Department of Labor¹ egy titkos megbeszéléséről számol be. Egy másik példányt a Szakszervezeti Tanácsnak is eljuttatunk.

2. A szokott forrásból a következő értesüléseim vannak a disszidensekre vonatkozólag.

a) Auer két hónapra Amerikába utazott, hogy könyvét sajtó alá rendezze. Távollétében Párizsban báró Radvánszky Antal vezeti az ügyeket, aki nemrég ugyancsak az USA-ban járt, hogy az ottani magyarság körében pénzt gyűjtsön az európai disszidensek lapjai, mozgalmi számára. Üres kézzel tért vissza.

b) A „Nyugati Hírnök” ennek folytán továbbra is anyagi gondokkal küzd. Szerkesztői megbeszéléseiken állandóan arról tanácskoznak, hogy honnan szerezzék a legközelebbi szám kiadásához szükséges pénzt. Ezekben a heti megbeszéléseken a következők vesznek részt: Doblhoff Lili, Mikes Imre, Nemestóthy Dénes, Hógye Mihály, Radvánszky Antal, Bakách-Besseney (ha Párizsban van és értesítik, mert Auer és közte, mint már említettem, nem jó a viszony), Deseffy Gyula² és Korányi János (a volt pénzügyminiszter fia).

c) Legutóbb Eckhardt Tibor levelet intézett Mikeshez és közölte vele, hogy amennyiben elfogadják az ő politikai vonalát és irányítását, előteremti a lap számára a szükséges havi 300-400 dollárt. Ezt az ajánlatot...³ a szerkesztőségi tanács egyhangúlag elutasította.

Ebben a határozatban kifejtették, hogy noha nagyra becsülik Eckhardt Tibort, és politikáját sem ellenzik minden vonalon, mégis ilyen megkötöttséget nem fogadhatnak el, mert lényeges különbségek is vannak köztük.⁴

4. A lap különben igyekszik afféle radikális polgári irányt felvenni, miközben hajlandók más véleménynek is helyt adni, sőt azt szeretnék is szorgalmazni, hogy ezzel a nagy kérdésekben való egységet dokumentálják. Legutóbb Kállay Miklóstól is kértek cikket, de az visszautasította, mondván, hogy nincs ideje és témája sem.

e) Radvánszkyt a „fiúk” (Hőgyéék) többre becsülik, mint Auert. Szerintük neki van a legtöbb esze (s a legtöbb pénze is), és nem olyan hiú, mint főnökük.

f) Fent említett Korányi János Csorba Péter álnéven ír a Ny. H-be. K. J-t eddig Gerliczy Félix tartotta el nizzai villájában, ahol K. J. Korányi László nevű fivérével lakott. Most K. László elvette Gerliczy lányát és április 30-án a „Campalia” nevű hajóval Braziliába hajózott. K. J. most pénz nélkül áll. Általában nemcsak neki, de a többieknek is filléres gondjaik vannak. Dessewffy már eladogatja értékeit és ruháit. Belga és svéd lapokba ír, de ez nem elég a megélhetéshez. Mindamellet Dessewffy, mint egy nyílt jelentésben közlöm, Bedével és Nemestóthyval együtt részt vett a hágai európai kongresszuson, s most ezen az úton is próbál új megbízásokhoz (sajtó) jutni.

g) Ezzel szemben az amerikaiak jobban állnak. Szegedy-Maszák és Nagy Ferenc megvették az Amerikai Magyar Népszavát a hírhedt lengyel zsidó tulajdonostól. Ezzel elég nagy aduhoz jutottak. Az amerikai elnökválasztással kapcsolatban bizonyára kaptak hozzá amerikai pénzt is.

h) Eckhardt Tiborné levelet írt nekik, melyben azt mondja, hogy biztos értesülései szerint Amerika még ebben az évben megindul az oroszok ellen. Mikes megjegyezte, hogy „elhiszi: E-né ezt szeretné, de sajnos nem igaz”.

i) Hőgye és a többiek elragadtatással beszélnek Fábrián Béláról.⁵ „Azelőtt zsidó fajvédő volt és szektariánus - mondják -, míg most ő a legelnézőbb a nyugatosokkal szemben s azt állítja, hogy még a nyilasokból is lehet jó magyarokat nevelni.”

k) A Nemzetközi Politikai Menekültek Kongresszusán, amely júliusban nyílik meg Buenos Airesben, a számbajövő tisztségekre a párizsi disszidensek a következő sorrendben jelölik tagjaikat: 1. Auer (de ha nem lehet a legmagasabb, kikapcsolják) 2. Kovács Imre 3. Fábrián Béla 4. Nemestóthy 5. Hőgye 6. Inf. 7. Udvarhelyi Tibor 8. Fábry 9. Marsovszky Miklós 10. Szegedy 11. Mór György (veszélyes kalandor). Ezekről majd alkalomadtán részletes ismertetést küldünk.

*

Nálam járt Gauquié. Mint tudod, távollétemben Havas megírta Mód Péter kabinetfőnök úrnak, hogy milyen információt kapott a Te és Gauquié közötti „összecsapásról” és annak utóregzéseiről. Havas, nagyon helyesen, rezignáltan fogadta ezt a hírt, de kötelességszerűen továbbította. Most Gauquié elmondta, hogy Te ezt közölted vele, és mindketten nevettek rajta. Miután én nem tudtam róla, azaz Havas megérkezésemkor csak éppen megemlítette, behívtam Havast, aki miután látta, hogy minden adat stimmel, és még a Puskin beiktatásáról is tud, elismerte, hogy a hír tőlünk ered, de az informátor nevét nem adta meg. Ellenben megmondta G-nek, hogy veled közölni fogja, s Te, ha akarod, majd megmondod neki. Nos, az információt Szélpál⁶ adta azzal, hogy az a Quai d'Orsay köréből ered. Én is, Havas is úgy hisszük, hogy a forrás Sauvageot, akivel Szélpál a rádiónál együtt dolgozik, s aki Gauquiét valamilyen okból gyűlöli. Emellett S-nak perverz fantáziája van és veszedelmes keverő. Vele kapcsolatban ilyesmire mindig el lehetünk készülvél. (S-re még visszatérek, a díszdoktorságra vonatkozólag.)

Gauquié különben nagy elragadtatással beszélt Magyarországról és főképpen a kommunista párt vezető gárdájáról, amelyet sokkal jobbnak tart, mint a francia komm. vezető gárdát. Azt mondta, hogy Rákosi egészen kivételes államférfi, s legfeljebb ha Togliattival hasonlítható össze. A francia politika változásában vagy Bidault távozásában egyelőre nem hisz.

Előadtam neki a vonat ügyet és összes gravamenjeinket. Szerinte rendőrségi túlkapásról van szó. Az adott utasítások noha szigorúak voltak, nem mentek ilyen messzire, de a francia rendőrség a franciákkal sem bánik jobban. Mikor hallotta, hogy vonat jön, már előre félt.

*

Tegnap az UNESCO külügyi osztályának vezetője, de B.nay [?] vacsorát adott Kodály tiszteletére. A vacsora alkalmával hosszan beszélgettem a mellettem ülő Kodálynéval. Megdöbbsenem, hogy milyen ellenséges hangon beszélt a magyar rendszerről. Rossz helyen kopogtatott s alaposan megkapta tőlem, amit megérdemelt. „Kedves Károlyi, hát maga miért van itt?” – kérdezte. Először nem értettem, hogy mit akar. „Annak a kedves [sic!] Bedének is megmondtuk annak idején, hogy miért nem hagyja ott a posztját, de ő akkor azt felelte, hogy az angol kormány tanácsa.” (Egy magyar követ, aki az angol kormány utasításait követi!) Erre meghökkentem, de K-né csak folytatta: „De remélem nem megy haza!” – Most nem – adtam először az ártatlant. – Hogyhogy most nem? Hát csak nem megy haza? – De igen – feleltem most már keményebben, majd szabadságra. – De hát ott nem lehet élni! – Dehogynem, nagyon jól lehet élni – replikáztam vissza. S ami engem illet, jegyezze meg, asszonyom, hogy én úgy állok itt, mint a kőszikla, s addig szolgálom a kormányt, amíg csak erőm engedi, s az is úgy kívánja. – Erre már ő hökkent meg.

Ezzel búcsúszom is, legközelebb bővebben. (Fentieket nem azért írtam meg, mert én dicsekedni akartam, ez a minimum, amit tőlem elvárhattok, hanem azért, mert Kodályékra vigyázni kell.)

Szívélyes üdvözléssel

Történeti Hivatal K 747 (egykorú másolat)

¹ Az USA munkaügyi minisztériuma.

² Károlyi és unokaöccse, Dessewffy között minden kapcsolat megszakadt, miután Dessewffy nyíltan szerepet vállalt az emigrációs politikában. Sőt Károlyi Istvánt, másik unokaöccsét, aki Károlyi segítségével jutott ki családjával Párizsba, és pár hétig a követségen is lakott, Havas figyelmeztette: kellemetlensége támadhat, ha Dessewffyvel tovább barátkozik. Károlyi István írta naplójába 1948. április 12-én: „Judith mesélte, hogy Liverpoolban jelen volt Odescalchi Pál Ottó esküvőjén, aki egy Tamássy lányt vett el. A lány mint cseléd ment ki; van egy ilyen akció... de hogy miből fognak megélni, azt nem tudni... Kíváncsi volnék azért, hogy Mihály bácsi hogy vélekedik az ilyenről, és hogy helyénvalónak tartja, hogy mindannyian kigravitálunk, amikor az ő álláspontja szerint otthon tulajdonképpen mindennek a legjobbnak kellene, hogy legyen. Látszólag egészen természetesnek találja, hogy kint próbálunk szerencsét. Ez az a pont, amit nem értek nála. Valószínűleg belátja, hogy nekünk van igazunk, de akkor miért szolgálja ezt a regimet?” (Károlyi István tulajdonában; a naplót Molnár Gál Péter szívességéből ismerjük.)

³ Egy szó olvashatatlan.

⁴ A 2. pont után a 4. következik, talán a másoló hibájából.

⁵ Fábian Béla Vázsonyi Vilmos titkára és tanítványa, a Nemzeti Demokrata Párt egyik megalapítója, 1922-1939 között képviselő. Liberalizmusa már akkor hangsúlyozott kommunistaellenességgel társult. A német koncentrációs táborból nem tért haza, Amerikába ment, ahol sokáig a politikai emigráció egyik vezéralakja volt. – Bede, Hógye, Nemestóthy, Szegedy-Maszák németellenes diplomaták, akik 1945 után megmaradtak a diplomáciai szolgálatban, de Nagy Ferenc lemondatása után követték Auert az emigrációba.

⁶ Szélpál Árpád szocialista költő, szociófotós Kassák Lajos köréhez tartozott. A Tanácsköztársaság bukása után egy évig börtönben ült. 1939-től Párizsban élt, a *Népszava* tudósítója, Károlyi követsége idején a francia rádió magyar adásának munkatársa volt, a franciaországi Világosság-csoport elnöke.

⁷ Bede londoni követ valóban távozott volna már Nagy Ferenc lemondása után a többi „rég” diplomatával, illetve Auerrel együtt, de azután abban maradt a Foreign Office-szal, hogy nem kompromittálja az SZDP-t, melynek tagja volt és ezért még követ maradt – az SZDP és az MKP fúziójának hírére mondott le.

470. KÁROLYI MIHÁLY MOLNÁR ERIKHEZ

(Párizs, 1948. május 15.)

A hágai európai konferencia, melyet Churchill kezdeményezésére hívtak egybe, teljes jelentéktelenségbe fulladt volna, ha nem maga Churchill vezette volna a tárgyalásokat. Azonban konkrét eredményeket még így sem tudtak felmutatni, és csak általános keretben mozgó kívánalmakat tudtak határozatba foglalni. A konferencia kudarca főképpen abban keresendő, hogy félve a tömegek nyomásától, a szocialista pártok általában, a Labour Party különösképpen, elleneztek ennek a kongresszusnak az összehívását, s így csak néhány szélsőjobboldali szocialista jelent meg, mint például a francia Ramadier és a brit MacCay. A Labour Party és a különböző európai szocialisták azt hangsúlyozták, hogy nem lehet egy különböző pártokból alakult európai federációt teremteni, mert a Kominformmal szemben csak egy másik erős, tervszerű gazdasági alapokon nyugvó és hitteljес európai szervezet veheti fel a versenyt.

A kongresszuson éles különbségek mutatkoztak meg az ún. idealista federalisták, például Coudenhove-Calergi, és a gyakorlatibb elgondolásúak (Ramadier, Eden) között. Ramadier beszédében figyelmeztette a kongresszust, hogy nem szabad afféle „federalista forradalmat” előkészíteni, inkább támogatni kell az egyes kormányokat federalista törekvésükben, hogy lépésről lépésre valósítsák meg ezt az elgondolásukat. Ugyancsak nehézségek mutatkoztak a németkérdés körül, s Nyugat-Németország bevonását az európai unióba azzal indokolták, hogy különben a Ruhr- és Rajna-vidék háborús potenciája újra fenyegető veszéllyé válhat az európai közösség szempontjából. Nagy-Britannia szempontjából még a lelkes federalisták sem hanyagolhatták el a Commonwealth¹ problémáját, mert kétségtelen, hogy a domíniumok meghallgatása nélkül Nagy-Britannia nem tehet elhatározó lépést egy európai federációval kapcsolatban. A szakszervezetek szerepét illetőleg összecsapás is történt Paul Reynaud és a jelen lévő francia szocialisták között. Végül úgy határoztak, hogy a szakszervezeteket bevonják a Federalista Unióba.

A mi szempontunkból különlegesen érdekes, hogy a különböző európai országok disszidensei is részt vettek a konferencián, noha neveiket a sajtó nem említette. Csupán a Figaro május 9-i száma ismertette, hogy nagy emóciót váltott ki a kelet-európai „megfigyelők” megjelenése. Bizalmas értesülésünk szerint magyar részről Dessewffy Gyula, Nemestóthy Dénes volt követségi tanácsos és Bede István volt londoni követ vettek részt a tanácskozáson. A titkári teendőket Rattinger lengyel disszidens végezte, aki valamikor Sikorski tábornok titkára volt.² A tervek lefektetésében fontos szerepet játszott Gafencu volt román külügyminiszter, s általában a disszidensek tevékenyen részt vettek a három bizottság (gazdasági-szociális, politikai és kulturális) munkájában.

A kongresszus egyetlen eredménye talán az volt, hogy a nyolc különböző federalista szervezetet egyesítette. A tanácskozó testület megalakítását ugyan elhatározták, de ennek működése még az egyes kormányok beleegyezésétől függ.

Egy amerikai UNESCO-tisztviselő szerint még Churchill is eltért valamennyire eddigi politikájától, mert hiszen három különböző tömbről beszélt, azaz a „világkormányt” három csoportra alapította: 1. európai tanácsra, amely magában foglalná Nagy-Britanniát és a Commonwealthet, 2. az amerikai csoportra és végül a Szovjetunióra. Ezzel